

Maria Q og den poetiske sannhet

Diktningen kan gi erkjennelser den saklige biografien vil savne. «Maria Q» på Nationaltheatret stiller Maria Quislings historiske skikkelse i nytt lys, fordi den poetisk-dramatiske formen fortetter egenskaper som hittil har ligget upåaktet i den omfattende litteraturen.

For meg i alle fall, blir Maria Quisling-skikkelsen ikke den samme etter møtet

HANS FREDRIK DAHL

med Cecilie Løveids skuespill. Historien flyttes litt på Amlis-scenen i disse dager. De poetiske sannhetene som utfoldes, får til og med videre implikasjoner inn mot en hel krets av aktører i krigens drama. I denne forstand angår stykket vår nære fortid – og hvordan den kan og bør forstås.

■ ■ Ikke kan vi lenger holde Maria Quislings selvforståelse for «uinteressant». En skikkelse som betydde så mye for sin illfarne mann, hans *image* og indre miljø, og som dertil i sin levetid påkalte så mange motstridende vurderinger av egen karakter og herkomst – hun ble sagt å være alt fra adelsdame til tjenestepike, hemmelig offisers-sidesprang eller jevn middellklassejente, liketil og snobbete, raus og gjerrig – var naturligvis sammensatt. Men satt sammen av hva? Teatret tilbyr her en talende dekomposisjon:

■ ■ Det 20. århundres laviner av store ord reduseres til et knapt, men bærende utsnitt fra historiens egen tekst. Jeg gjenfinner i Løveids skuespill en vev av autentiske replikker og formuleringer, hentet fra en saum mangfoldighet av brev, dagbøker, taler, offentlige klipsjeansamlinger. Alene utvidet av ord, og sammensettingen av dem til effektive replikker, er møtet verd.

Aktørene på scenen er dertil redusert til et minimum. Atte skuespillere flytter oss mellom Kharikov, Fyresdal, Paris, Bygdøy, i skiftende verdenspolitiske kulisser som likevel hele tida viser det samme: spjelens innside i det isolerte livs tragedie.

■ ■ Den store Quisling-sketten representeres av Anna, Vidkams mor, en skikkelse som i sin besynderlige replikk mikks av riksmål og nynorsk, sagastil og mammasnakk, gir gestalt til den nasjonalromantiske Norske Mor – med alt hva hun betydde for den Eldste Sønn, hans høystemte kall og oppfatningen av Kvinnen.

Inn mot dette kraftfelt faller så Quislings to lillerussiske hustruer, Asja og Maria. Det egentlige samspillet i stykket fore-

MARIA QUISLING (Ellen Horn) – i Olavsluset med rev rundt halsen.

(Foto: Leif Gabrielsen)

går mellom dem, med og overfor den tause norske kapteinen. Når han skriker over scenen med sine to koffertor, på vei til Armenia eller hvor får vi en helt nådeløs gestaltering av den reisende, norske nødhjelperen og det kaotiske privathvet han vikler seg inn i på åstedet.

■ ■ Som et ekko av hans tunge skrift avdekket midlertid det ideologiske mønster i Marias liv: Olavstanken, Hellig-Olav for til Kiev og fant Kvitekrists lys. Quisling kom tusen år etter, med brød fra Nansen. A dra hjem med ham som skjoldmo i kampen for det nye Stiklestad, det ble den selvfølgelige meningen for

Maria. I den pene plomme-fargede kjolen, med rev rundt halsen kanskje, sto hun alltid ved hans side. Det var som en kontrakt: han reddet *hennes* folk fra sulterdøden, nå ga hun seg til ham, i oppgaven å frelse nordmennene. Det politiske i dette sto helt og fullt forklart i Olavsluset, strålekrysset av russisk og norsk historie.

■ ■ På scenen blir dette krysset til et fysisk punkt: St. Olavs brønn, solkorsets sentrum. I Marias liv tjener vannspeilet dertil som en cocteau-sk tidshinne, der nedstigningen bringer henne gjennom passasjen fra tilvarrelsen som den norske-frelseres hustru til utskjelt

NS-enke på Frogner. De siste 35 år – godt halve livet som voksen – levde Maria innestengt i sine dyster, uopphørlig i dialog med fortida. De poetiske ordstrømmene i disse partier er betagende vakre, og viser oss en helt annen, nå en retrospektiv kvinne i strevet, med å slå livssirkelen om seg selv.

■ ■ Formuleringen av dette menneskets univers kaster samtidig en klar gen-de etterklang inn i en av vår egen nasjons blindgater. Gjennom denne ene fremmede ser vi den for oss selv.

Ja, gjennom poesien er avdekket et nytt lag av historien.